

5. Хорунжий М. Й. Аграрна політика: Навчальний посібник. — К.: КНЕУ, 1998.

6. Demjanenko Serhiy I. Globalization and Ukrainian Agriculture//Polish agriculture and food economy within the EU framework. Warsaw Agricultural University, 2006, 33—37 pp.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2009

УДК 378.2:004.85

Л. А. Бахчиванжи

канд. екон. наук, доцент, зав. кафедри економічної теорії та аграрної економіки,

В. В. Попович

канд. екон. наук, доцент,
декан економічного факультету,

Н. В. Чижевська

старший викладач кафедри економічної кібернетики
(Одеський державний аграрний університет)

ШЛЯХИ, ФОРМИ І ЗАСОБИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ІСПИТІВ НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Стаття присвячена управлінню навчальним процесом. У роботі висвітлено сучасні методи оцінювання знань студентів у процесі складання державних іспитів із застосуванням комп'ютерних технологій. Автори висвітлюють досвід побудови системи накопичення та обробки атестаційної інформації за допомогою програмного пакету EXCEL.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: комп'ютерні технології у вищій освіті, державні іспити, державна атестація, контроль знань, оцінка практичних навичок, тестовий контроль.

KEY WORDS: computer technology in higher education, State Exam, State certification of specialists, control knowledge, assessment of practical skills, test control.

Невід'ємним елементом управління навчальним процесом у вищій школі є контроль знань, на який покладена роль важливої умови підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів. Контроль покликаний сприяти не тільки визначенню рівня і якості засвоєння навчального матеріалу, виявлення ус-

пхів у навчанні, прогалин у знаннях для корегування в процесі навчання, а й розглядається як один з основних шляхів удосконалення змісту, методів, засобів і форм організації навчального процесу. Особливо важливим і відповідальним етапом контролю знань є підсумковий контроль, призначення якого полягає в тому, щоб дати правильну об'єктивну оцінку досягнутим успіхам студентів, перевірити логіку засвоєння ними матеріалу, розуміння взаємозв'язку ідей, понять, фактів, термінів та категорій. На даний час застосовуються різноманітні методи контролю знань, умінь та навичок, серед яких все частіше згадується машинний (комп'ютерний) контроль. Тому з огляду на необхідність подальшого реформування вищої освіти в Україні на основі впровадження її багаторівневої системи доцільним є й подальше удосконалення методів контролю, приведення їх у відповідність з новою сучасною парадигмою освіти, яка ґрунтується на трьох основних принципах: фундаментальності; варіативності та альтернативності; гуманізації навчально-виховного процесу та гуманітаризації його змісту.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні (затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р., № 327/2002) та Державна національна програма «Освіта», які визначають систему концептуальних ідей і поглядів на стратегію та головні напрями розвитку освіти у першій чверті XXI ст., серед пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти називають запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій [1, 2]. Тому досить актуальним є й питання про узагальнення досвіду застосування нових сучасних форм підсумкового контролю у вищій школі, зокрема при проведенні державних іспитів.

У сучасних публікаціях, які висвітлюють наукові засади педагогічного процесу у вищій школі, відзначається, що вища школа індустріально розвинених країн оперативно відреагувала на зміни і вимоги часу в складному багатоплановому процесі реформування новими тенденціями, серед яких на перший план висувається комп'ютеризація. Ця тенденція у розвитку вищої школи порізному виявляється в різних країнах, що залежить від національних особливостей, економіки країни, традицій у системі освіти. Перед системою освіти постають нові завдання, пов'язані з виробленням педагогічної стратегії в умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх аспектів життя. В науковій літературі справедливо відзначається, що за умови правильної організації поточного і семестрового контролю та кваліфікаційних іспитів, які проводяться після завершення навчання, забезпечува-

тиметься підвищення якості підготовки фахівців і належні показники фахових випробувань (державної атестації). У науковій літературі з питань організації педагогічного процесу у вищій школі зазначається, що світовий досвід якісної підготовки фахівців характеризує саме тестування в якості об'єктивного і коректного засобу педагогічного діагностування, яке дає можливість виміряти й оцінити рівень розвитку, знань та умінь, певною мірою оцінити вплив на якість освіти нових технологій навчання, нових інформаційних технологій, підручників і навчальних посібників, нових стратегій, програм навчання та професійної підготовки [1, с. 109]. Дослідження психологів та педагогів [3—7] вказують на поширення серед методів контролю тестових форм та комп'ютерних засобів, на значну перевагу тестового іспиту перед традиційним усним, але одночасно відзначається необхідність правильного поєднання традиційних форм проведення контролю з тестовими методами [1, с. 111].

Незважаючи на те, що, як свідчить огляд наукової літератури, значну увагу педагогів та психологів привертає необхідність вирішення проблеми удосконалення методів підсумкового контролю знань, умінь та навичок, недостатньо уваги приділяється шляхам запровадження нових сучасних методів при проведенні державних підсумкових атестацій (державних іспитів) у вищих навчальних закладах. Метою даної статті є висвітлення досвіду застосування комп'ютерних технологій та програмного забезпечення при проведенні державних іспитів на економічних спеціальностях та виявлення переваг і недоліків тестового контролю.

Державні іспити на економічному факультеті в Одеському державному аграрному університеті (ОДАУ) проводяться згідно освітньо-професійної програми (ОПП) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» спеціальностей «Облік і аудит» і «Менеджмент організацій» та за освітніми рівнями «спеціаліст», «магістр» спеціальності «Менеджмент організацій».

Державна атестація випускників здійснюється за допомогою засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки та на підставі оцінювання рівня професійних знань, умінь та навичок, передбачених галузевими стандартами вищої освіти Міністерства освіти і науки України (ГСВО МОНУ) освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) фахівців зазначених напрямів, з використанням загальнодержавних методів комплексної діагностики — складання комплексного кваліфікаційного державного іспиту з фаху.

Атестація якості підготовки фахівців щодо встановлення фактичної відповідності рівня освітньої підготовки вимогам ОКХ здійснюється Державною екзаменаційною комісією (ДЕК) університету з відповідного фаху після виконання студентами навчального плану в повному обсязі.

Комплексні державні екзамени є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень освітньої та професійної підготовки випускників університету.

Державні екзамени з фаху передбачають виконання певних атестаційних кваліфікаційних завдань та складаються з двох етапів:

1-й етап — тестова перевірка знань, що формують уміння, зазначені у ГСВО МОНУ ОКХ фахівця з усього комплексу нормативних дисциплін, винесених на державну атестацію і передбачених ОПП.

2-й етап — письмове розв'язання комплексної ситуаційної задачі з фахових дисциплін, що дозволяє перевірити відповідні уміння та навички, які формують фахівця відповідної спеціальності.

Технологія комплексного державного екзамену включає такі етапи:

- створення тестових завдань і комплекту комплексних ситуаційних задач;

- проведення екзамену (тестування і розв'язання задач);

- перевірка задач та обробка результатів тестів;

- оцінювання освітньо-професійної підготовки студентів відповідно до об'єктивних критеріїв.

Деканат економічного факультету забезпечує дотримання наступних правил проведення комплексного державного екзамену:

- уніфікація умов проведення оцінювання, методик обробки результатів тестування та форм їхнього подання;

- інформаційна та психологічна підготовка студентів до екзамену;

- зв'язок поточного педагогічного контролю з єдиною галузевою системою атестації та ліцензування фахівців;

- дотримання умов конфіденційності тестових завдань і задач, їх зберігання та використання.

На економічному факультеті з 2001 року запроваджено комп'ютерне тестування при проведенні першого етапу комплексного державного екзамену

Засобом діагностики є тестові завдання закритої форми із запропонованими відповідями, в яких вибираються правильні з множини вибору.

Добірка тестових завдань має забезпечити представництво всіх визначених до державної атестації дисциплін. Представництво кожної нормативної дисципліни забезпечується пропорційно до обсягу (кількості кредитів) її вивчення. База тестових завдань у нашому випадку складає від 150 до 300 тестів з кожної дисципліни.

Кількість дисциплін, винесених на ДЕК, становить від п'яти у бакалаврів спеціальності «облік і аудит» до семи у бакалаврів спеціальності «менеджмент організацій». Таким чином, загальна база комплексного державного екзамену містить від 1200 до 1500 тестових завдань.

При проведенні кваліфікаційного екзамену академічна група поділяється на дві частини: 11 студентів проходять тестування у комп'ютерному класі, дев'ять — десять — розв'язують комплексну ситуаційну задачу.

Комп'ютерне тестування проводиться за допомогою програми «Асистент», яка має дуже зручний повноекранний інтерфейс.

Члени ДЕК вводять у головний комп'ютер — «сервер» тести з нормативних фахових дисциплін, що винесені на комплексний державний екзамен, і визначають кількість тестів з кожної дисципліни, час відповіді на одне питання (30—40 сек.) та на тест з дисципліни в цілому.

Кожен студент вводить свої реквізити: прізвище, ініціали та відзначає «галочкою» по черзі кожну з дисциплін, що входять у комплексний державний іспит. При проходженні тесту з відзначеної дисципліни на екрані висвітлюється інформація про загальну кількість тестових питань у тесті, та кількість і відсоток правильних відповідей. По завершенні тестування на моніторі студента виводиться оцінка. Крім цього програма дозволяє одночасне бачення запитання та всіх відповідей тестового завдання, а також дає можливість постійно контролювати тривалість тестування (наскрізний порядковий номер кожного тестового завдання та індикатор часу).

Програма «Асистент» задає питання з загального фонду тестових завдань кожної дисципліни (не менш 150 питань) у випадковому порядку, також перемішуються і відповіді на питання. Кількість варіантів тестів, що може надати ця програма, — необмежена.

Оцінювання ступеня освітньо-професійної підготовки студентів здійснюється відповідно до об'єктивних критеріїв. Результати тестування в режимі реального часу по мережі формують файл статистики в текстовому форматі STAT_AS2.TXT. Шлях до файлу статистики задається в «настройках» до початку іспиту. Дуб-

люються результати за допомогою Сервера Статистики, що встановлюється на головному комп'ютері — Сервері — робочому місці члена ДЕК. Формування результатів у сервері статистики забезпечує абсолютно надійний захист інформації, тому що статистика зберігається не на диску, а в оперативній пам'яті комп'ютера, що запобігає можливості зовнішнього втручання. Сервер статистики відображає на моніторі члену ДЕК всю статистику з тестування, включаючи детальну інформацію по кожному питанню в режимі реального часу (посекундно). По закінченні тестування результати обробляються за допомогою програми EXCEL: інформація упорядковується за прізвищами студентів та розраховуються середні бали. Далі формується протокол складання тестового комплексного державного іспиту з дисциплін фахової підготовки, що додається до протоколу засідання ДЕК і підписується всіма членами комісії.

Результати тестування можна аналізувати за такими критеріями: яку з дисциплін студенти здали найкраще або найгірше; хто зі студентів показав найкращі або найгірші результати і по яких дисциплінах; з якої дисципліни найбільші або найменші витрати часу на одне питання та тест у цілому.

При оцінюванні тестових завдань використовується прийнята в університеті шкала:

- 90—100 % правильних відповідей — «відмінно»;
- 75—89 % правильних відповідей — «добре»;
- 60—74 % правильних відповідей — «задовільно»;
- менше 60 % правильних відповідей — «незадовільно».

Система оцінок програми «Асистент» виключає ефект вгадування: за умови, що вірним є лише один варіант, при виборі правильного варіанту відповіді студент отримує один бал, при виборі двох і трьох відповідей студент отримує 0,5 бали, при виборі чотирьох відповідей — 0,33 бали. Тобто, при збільшенні кількості варіантів обраних відповідей вірогідність вгадування зводиться до нуля.

Другий етап державного екзамену, який передбачає письмове розв'язання комплексного практичного завдання, завершується захистом, під час якого студенти аргументовано доповідають про одержані результати та відповідають на питання членів ДЕК.

Оцінювання результатів розв'язання комплексної ситуаційної задачі відповідно до еталонних відповідей відбувається за такими загальними критеріями:

— «відмінно» — завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано, висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином;

— «добре» — завдання виконано повністю, але припущено незначні неточності у розрахунках або оформленні; або завдання виконано не менш як на 80 % за умови належного оформлення;

— «задовільно» — завдання виконано не менш як на 70 % за умови належного оформлення; або не менш як на 80 % за умови припущення незначних помилок у розрахунках або оформленні.

Підсумкова оцінка комплексного кваліфікаційного державного екзамену визначається як усереднена з оцінок за кожний з етапів, у якій перевага надається практичній частині (40 % — за тестове випробування і 60 % — за розв'язання комплексної ситуаційної задачі).

Державна атестація за допомогою тестового контролю теоретичної частини знань має низку переваг над традиційним усним іспитом:

— підвищується рівень об'єктивності, оскільки правильна відповідь на кожне з тестових завдань встановлюється викладачем заздалегідь, а комплекс тестових завдань затверджується головою методичної ради факультету;

— автоматизована обробка результатів тестування, наявність великої кількості статистичних параметрів та наявність шкали оцінювання;

— за відносно невеликий проміжок часу здійснюється перевірка великого обсягу знань одночасно у всіх екзаменованих студентів.

Тестова частина державного іспиту має і певні недоліки:

— лише опосередковано можна перевірити рівень творчого і професійного мислення випускників, особливості їх міркування у процесі мислення, причини та характер помилок;

— окремі відповіді можуть містити елемент випадковості правильного вибору;

— якість тестових завдань у значній мірі залежить від кваліфікації та досвіду викладачів, що формують тестові завдання.

Але поєднання тестової частини і комп'ютерного контролю з традиційною практичною частиною у вигляді розв'язання комплексного практичного завдання та усним його захистом дозволяє усунути зазначені недоліки та підвищити рівень об'єктивності оцінювання. Використання автоматизованих тестових методик під час державної атестації в умовах ступеневої підготовки фахівців дає змогу підвищити якість інформативності системи контролю, підвищити відповідальність випускників та викладачів і в цілому підвищити ефективність управління освітою.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України. — К., 2002.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). — К.: Райдуга, 1991. — 61 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Волкова Н. П. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — С. 351—358.
4. Євдокимов О. В. Ефективність нових технологій організації навчання студентів // Педагогіка і психологія / Євдокимов О. В. — 1997. — № 2. — С. 161—172.
5. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: Навчальний посібник / Шадських Ю. Г. — Львів: Магнолія плюс, 2006. — С. 232—238.
6. Фібула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Фібула М. М. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — С. 188—201.
7. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / Слєпкань З. І. — К.: Вища шк., 2005. — 239 с.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2009

УДК 339.5

В. І. Власов

д-р екон. наук, професор,
головний науковий співробітник
(ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН)

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В статті розглянуто сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі у глобальній економіці. Виокремлено основні особливості третьої хвилі глобалізації, які визначають умови здійснення світових торгових процесів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: торгівля, глобалізація, економіка, ринок.

KEY WORDS: trade, globalization, economics, market.

З давніх часів панує істини, що розвиваються і багатіють ті народи, країни і держави, які активно торгують з іншими країнами. Цільовою є необхідність проаналізувати розвиток світової торгівлі протягом третьої хвилі глобалізації.